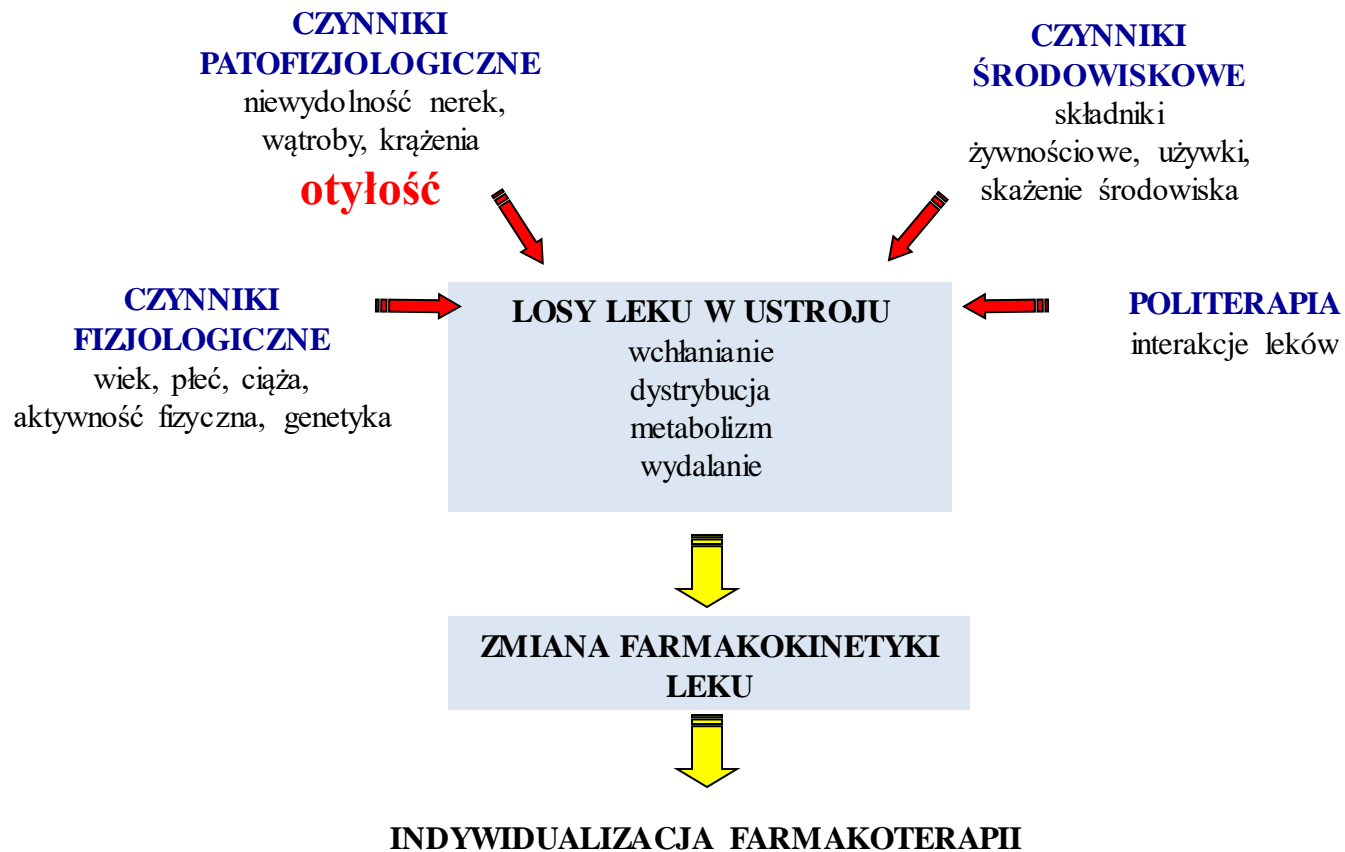

FARMAKOKINETYKA – SEMINARIUM 3

PATOFARMAKOKINETYKA

Patofarmakokinetyka

Dziedzina **farmakokinetyki**, zajmująca się badaniem wpływu stanów **patologicznych** na losy leków w organizmie

Czynniki zmieniające farmakokinetykę leków

Czynniki fizjologiczne

wiek, ciąża, różnice genetyczne

Czynniki patofizjologiczne

schorzenia nerek i wątroby, niewydolność mięśnia sercowego, otyłość

Czynniki środowiskowe

składniki żywności, używki, wysiłek fizyczny

1. Parametry wchłaniania:

- stała szybkości wchłaniania
- dostępność biologiczna

2. Parametry rozmieszczenia:

- stała szybkość dystrybucji
- objętość dystrybucji
- stopień wiązania z białkami

3. Parametry eliminacji :

- stała szybkość eliminacji
- biologiczny okres półtrwania
- klirens

A

D

M

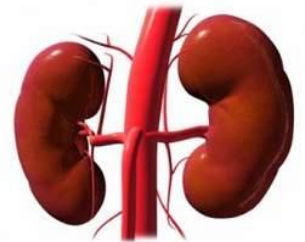
E

Stany patologiczne

- Choroby nerek**
- Choroby wątroby**
- Choroby układu krążenia**
- Choroby przewodu pokarmowego**
- Inne choroby**

Choroby nerek

- choroby nerkowo-naczyniowe
- kłębuszkowe zapalenie nerek manifestujące się zespołem nefrytycznym/zespołem nerczycowym
- ostre uszkodzenie nerek
- przewlekła choroba nerek

Kliniczna ocena funkcji nerek

❑ Badanie ogólne moczu:

- Badanie testami paskowymi (pH, gęstość względna, białko, glukoza, związki ketonowe, bilirubina, urobilinogen, erytrocyty, esteraza leukocytów, azotyny)
- Badanie składników upostaciowanych moczu (erytrocyty, leukocyty, bakterie, nabłonki płaskie, nabłonki okrągłe, wałeczki)

❑ Badania krwi:

- elektrolity, mocznik, kwas moczowy, kreatynina, estymowany klirens kreatyniny = eGFR

❑ Nowe markery oceniające funkcje nerek:

- Filtracja: cystatyna, β -2-mikroglobulina
- Kanalki nerkowe – cewki: KIM-1 – cząstkeczka uszkodzenia nerek-1, osteopontyna, białko wiążące kwasy tłuszczowe
- Kłębuszek nerkowy: podocyna, nefryna

Ostre uszkodzenie nerek

– *Acute Kidney Injury (AKI)*

Ostre uszkodzenie nerek definiowane jest jako stan, w którym dochodzi do gwałtownego pogorszenia czynności nerek, w ciągu godzin lub tygodni, z towarzyszącą retencją produktów przemiany azotowej i kreatyniny.

Dawniej określane jako niewydolność nerek

Klasyfikacja ciężkości ostrego uszkodzenia nerek wg KDIGO 2012

Stopień	Stężenie kreatyniny w surowicy	Diureza
1	wzrost 1,5–1,9 × w stosunku do stężenia wyjściowego lub o $\geq 0,3$ mg/dl ($\geq 26,5$ μ mol/l)	$< 0,5$ ml/kg mc./h przez 6–12 h
2	wzrost 2,0–2,9 × w stosunku do stężenia wyjściowego	$< 0,5$ ml/kg mc./h przez ≥ 12 h
3	wzrost 3 × w stosunku do stężenia wyjściowego lub kreatyninemia $\geq 4,0$ mg/dl ($\geq 353,6$ μ mol/l) lub rozpoczęcie leczenia nerkozastępczego	$< 0,3$ ml/kg mc./h przez ≥ 24 h lub bezmocz przez ≥ 12 h

Przewlekła choroba nerek (PChN) – *Chronic Kidney Disease (CKD)*

Rozpoznanie PChN opiera się na 2 kryteriach:

- 1) **Uszkodzenie nerek utrzymujące się 3 miesiące**, definiowane jako obecność strukturalnych lub czynnościowych nieprawidłowości nerek z prawidłową lub zmniejszoną filtracją kłębuszkową (GFR), które objawia się nieprawidłowościami w składzie krwi lub moczu
- 1) **GFR < 60 ml/min/1,73m² przez ≥ 3 miesiące** z uszkodzeniem nerek lub bez uszkodzenia nerek

Najczęstszymi przyczynami PChN są cukrzyca, kłębuszkowe zapalenie nerek i nadciśnienie tętnicze.

Tabela 1. Definicja i klasyfikacja przewlekłej choroby nerek (CKD, *chronic kidney disease*)

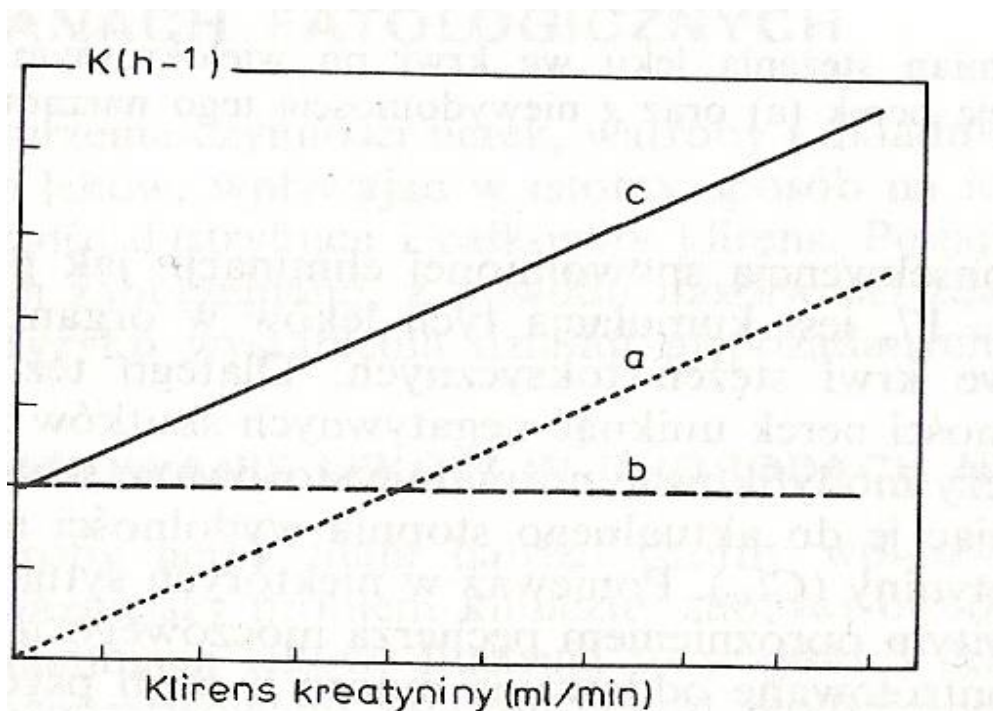
Definicja i wskaźniki rozpoznania CKD				
Definicja	Przewlekła choroba nerek to wieloobjawowy zespół chorobowy powstały w wyniku uszkodzenia lub zmniejszenia liczby czynnych nefronów niszczonych przez różnorodne procesy chorobowe toczące się w miąższu nerek			
Czas	Aby rozpoznać CKD, wskaźniki uszkodzenia struktury lub funkcji nerek powinny być obecne co najmniej przez 3 miesiące			
Podstawowe wskaźniki uszkodzenia nerek	Funkcji: eGFR < 60 ml/min/1,73 m ² Struktury: albuminuria — stężenie albumin/kreatyniny w moczu > 30 mg			
Dodatkowe wskaźniki uszkodzenia nerek	Nieprawidłowości w osadzie moczu, np. krwinkomocz Nieprawidłowości w badaniach obrazowych, np. w USG Objawy kliniczne wskazujące na chorobę nerek			
Klasyfikacja etapów rozwoju CKD				
Stadium	Opis	Filtracja kłębuszkowa eGFR [ml/min/1,73 m ²]	Odpowiednik w literaturze przedmiotu	Polski odpowiednik
1.	Uszkodzenie nerek z prawidłowym lub zwiększonym eGFR	> 90	Albuminuria, białkomocz, krwinkomocz	Uszkodzenie nerek (albuminuria, białkomocz, krwinkomocz)
2.	Uszkodzenie nerek z nieznacznym zmniejszeniem eGFR	60–89	Albuminuria, białkomocz, krwinkomocz	Utajona niewydolność nerek
3.	Utajona niewydolność nerek	30–59	Przewlekła niedomoga nerek, przewlekła niewydolność nerek	Wyrównana niewydolność nerek
4.	Ciężkie zmniejszenie eGFR	15–29	Zaawansowana niedomoga nerek, przewlekła niewydolność nerek	Niewyrównana niewydolność nerek
5.	Niewydolność nerek	< 15	Stan przeddializacyjny, niewydolność nerek, mocznica, ESRD	Schyłkowa niewydolność nerek, mocznica

eGFR (*estimated glomerular filtration rate*) — szacowany wskaźnik filtracji kłębuszkowej

Szybkość eliminacji leku a klirens kreatyniny

$$K = K_{NR} + aCl_{kr}$$

K_{NR} – stała szybkość pozanerkowej eliminacji leku

a – leki wydalone wyłącznie przez nerki

b – leki wydalone wyłącznie drogą pozanerkową

c – leki wydalone częściowo przez nerki i częściowo drogą pozanerkową

Leki grupy a – wydalane wyłącznie przez nerki ($K_{NR} = 0, a > 0$), których szybkość eliminacji zmienia się proporcjonalnie ze zmianą Cl_{kr}
Dla $Cl_{kr} = 0$ szybkość ich eliminacji także wynosi 0.

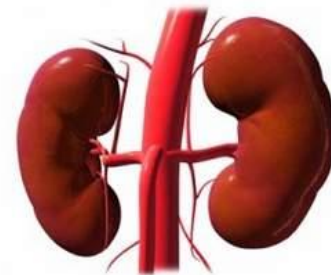
Leki grupy b – wydalane wyłącznie pozanerkowo ($a = 0$), których szybkość eliminacji nie zależy od zmian Cl_{kr} , a więc nie zależy od stopnia niewydolności nerek.

Leki grupy c – wydalane częściowo przez nerki, częściowo pozanerkowo ($K_{NR} \neq 0, a > 0$), których szybkość eliminacji zmienia się tylko częściowo wraz z zmianą Cl_{kr} . W sytuacji, gdy $Cl_{kr} = 0$, dochodzi do ich eliminacji wyłącznie na drodze pozanerkowej.

Zależność stałej szybkości eliminacji od klirensu kreatyniny

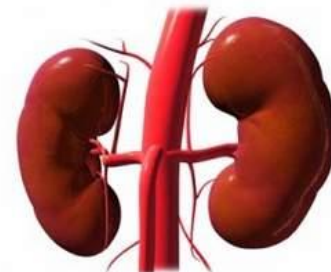
Lek	Równanie regresji
Ampicylina	$K = 0,11 + 0,0059 Cl_{kr}$
Tetracyklina	$K = 0,008 + 0,00072 Cl_{kr}$
Streptomycyna	$K = 0,01 + 0,0026 Cl_{kr}$
Kanamycyna	$K = 0,01 + 0,0024 Cl_{kr}$
Gentamycyna	$K = 0,0067 + 0,0028 Cl_{kr}$
Digoksyna	$K = 0,008 + 0,00009 Cl_{kr}$

$$K = K_{nr} + a \times Cl_{kr}$$

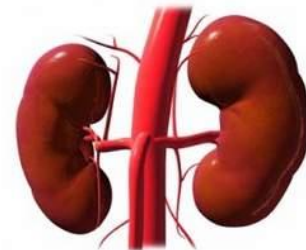
Wpływ upośledzonej funkcji nerek na wydalanie leków

- Zmniejszenie klirensu - obniżenie filtracji kłębuszkowej**
- Zakłócenie procesów wydzielania lub reabsorpcji w cewkach nerkowych**
- Zmiana metabolizmu leków w nerkach**

Leki wydalone przede wszystkim z moczem

- penicyliny
- cefalosporyny
- antybiotyki aminoglikozydowe
- wankomycyna
- diuretyki

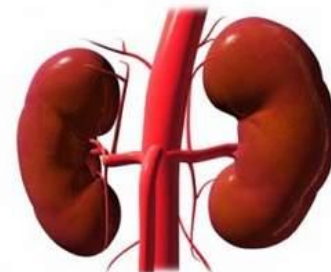

Upośledzenie czynności nerek

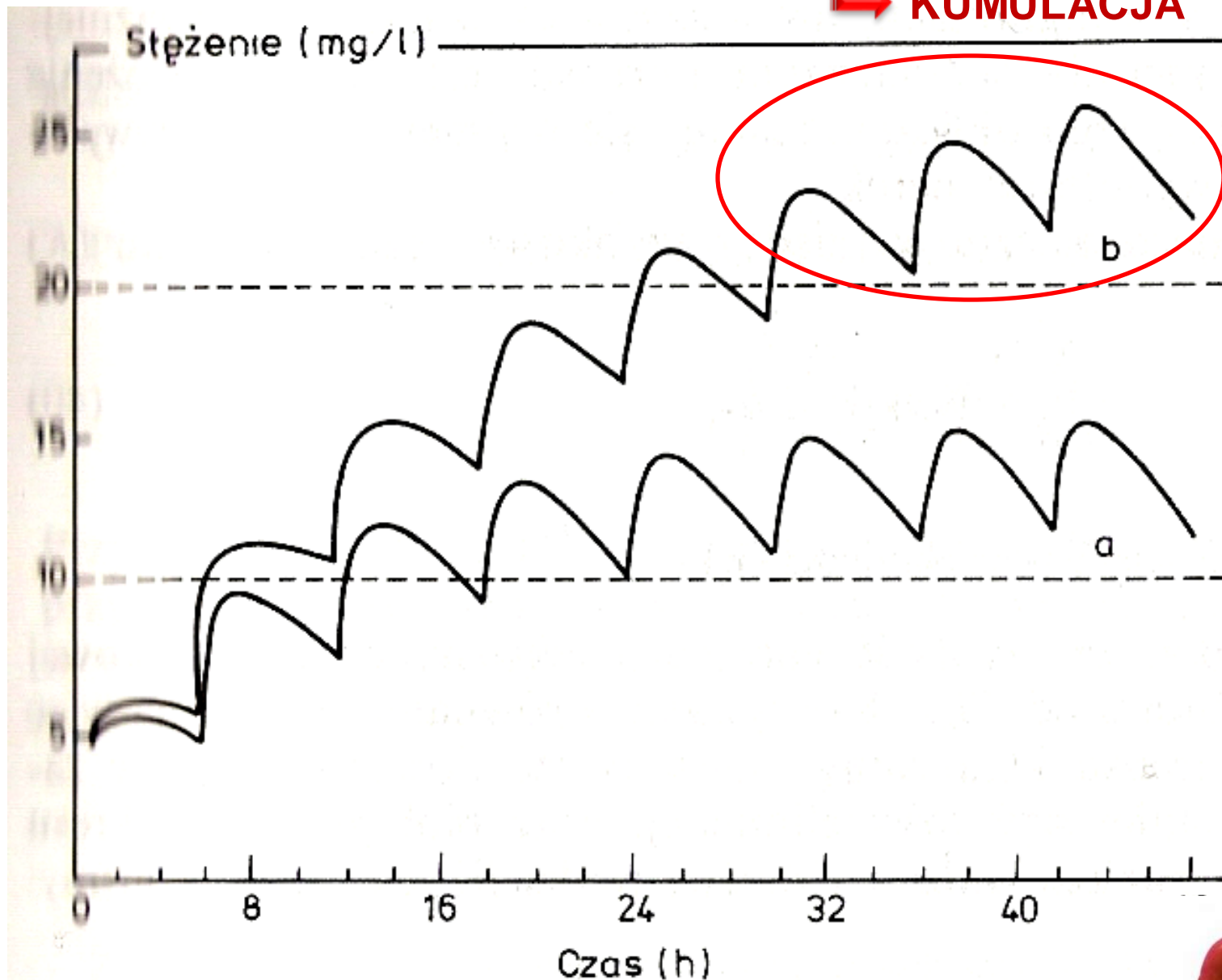
→ zmiana parametrów farmakokinetycznych

- ❑ Wydłużenie $t_{0.5}$
- ❑ Wydłużenie czasu, po którym osiąga się **stan stacjonarny**
- ❑ Spadek **szybkość eliminacji leku (K)** - suma tempa eliminacji nerkowej (kr) i pozanerkowej (k_{nr})

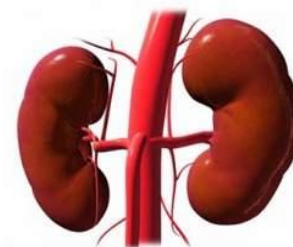
Dla większości leków kr jest proporcjonalna do klirensu kreatyniny

➔ KUMULACJA

a – normalna funkcja nerek
b – niewydolność nerek

Eliminacja leków w niewydolności nerek

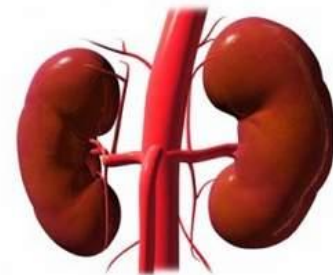
Leki	Biologiczny okres półtrwania (h)	
	Grupa kontrolna	Chorzy z mocznicą
Aciklowir	2,1–3,8	20
Ampicylina	0,8–1,5	7–20
Ceftriakson	1,4–1,7	12–24
Chlorpropamid	24–42	50–200
Digoksyna	30–40	87–100
Gentamicyna	2–3	30–50
Kaptopril	1,9	21–32
Notalol	5–15	56

Dawkowanie leków w niewydolności nerek

U chorych z zaburzeniami czynności nerek należy modyfikować normalnie stosowane schematy dawkowania leków, dostosowując je do aktualnego stopnia wydolności nerek, określonego np. klirensem kreatyniny (Cl_{kr}).

Upośledzenie funkcji nerek

Znając stopień niewydolności nerek
i farmakokinetykę substancji przy ich prawidłowej
funkcji można obliczyć
oczekiwany $t_{0.5}$

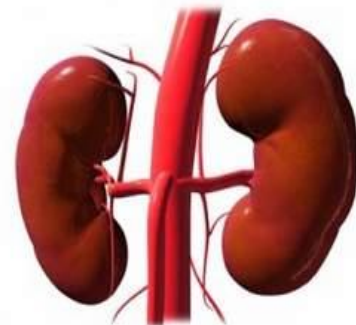

Dawkowanie leków w niewydolności nerek

Wartość klirensu kreatyniny	Stopień zmniejszenia dawek leku
< 50 – 60 ml/min	Niewielki (ok. 20%)
< 25-30 ml/min	Średni (ok. 30%)
≤ 15 ml/min	Znaczny (> 50%)

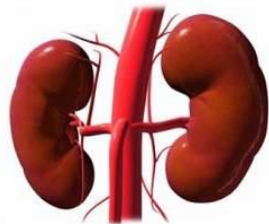
Jak dawkuje my leki w niewydolności nerek?

- dawka początkowa zwykle niezmiennona
- zmniejszenie dawek
- wydłużenie przedziałów dawkowania
- stosowanie obu sposobów łącznie
- u pacjentów dializowanych może być konieczna dodatkowa dawka podtrzymująca stężenie leku w osoczu

Leki wymagające zmniejszenia dawki lub wydłużenia przedziałów dawkowania w niewydolności nerek:

- leki przeciwbakteryjne (aminoglikozydy, amoksylicyna, linkomycyna, tetracyklina, wankomycyna, cefazolina, cefuroksym)
- leki przeciwbólowe, przeciwzapalne (salicylany)
- neuroleptyki i nasenne (fenobarbital, chlordiazepoksyd, pochodne fenotiazyny)
- leki hipotensyjne i moczopędne (spironolakton, inhibitory ACE)
- cytostatyki (metotreksat, cyklofosfamid)
- leki przeciwcukrzycowe (insulina, metformina)

Dawkowanie leków w niewydolności nerek

Dawkowanie karbenicyliny

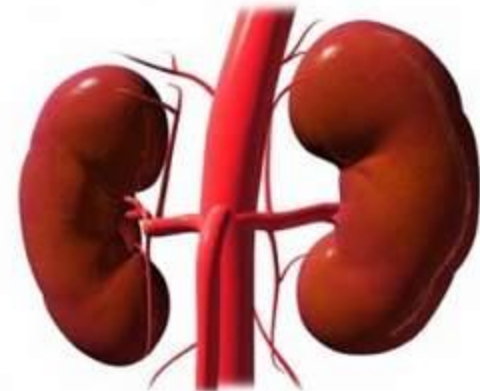
1g co 4h

0,4g co 8h

Leki w niewielkim stopniu wydalane z moczem

- digoksyna
- teofilina

Niewydolność nerek – uwagi końcowe

- ❑ **Ogarniczenie stosowania leków do absolutnie niezbędnego minimum**
- ❑ **W pierwszej kolejności stosowanie leków, które można usunąć z organizmu podczas dializy**
- ❑ **Lek musi wykazywać niewielkie wahania stężenia w osoczu**
- ❑ **Unikanie leków nefrotoksycznych**

Niewydolność nerek – uwagi końcowe

- ❑ W niektórych chorobach (np. **AIDS, po przeszczepieniu narządów, w wieku podeszłym**), w których zaburzone wydalanie leków dotyczy nie tylko zaburzonego przesączania kłębuszkowego, ale także wydzielania kanalikowego i kanalikowej resorpcji zwrotnej, **modyfikacja dawkowania oparta na pomiarze Cl_{kr} może być niewystarczająca (słaba korelacja Cl_{kr} z Cl_r)**, konieczne jest wyznaczenie także innych wskaźników wydolności nerek (koktajle z substancjami wskaźnikowymi do oceny przepływu nerkowego, kanalikowego wydzielania anionów, kationów, kanalikowej resorpcji zwrotnej)
- ❑ Podawanie substancji leczniczych o wąskim IT w stanach niewydolności nerek wymaga zindywidualizowanej terapii monitorowanej stężeniami leków w surowicy krwi

Opis przypadku

82-letnia chora uprzednio leczona z powodu bólów brzucha i zakażenia dróg moczowych (**lewofloksacyna**), zgłosiła się ponownie do lekarza ze skargami na liczne epizody utrat nieprzytomności.

Badanie EKG wykazało zagrażający życiu epizod **częstoskurczu komorowego** („*torsades de pointes*”).

Przed wystąpieniem objawów zakażenia dróg moczowych pacjentka funkcjonowała dobrze.

Kilka lat wcześniej miała wszczepiony stymulator serca, który pracował bez zakłóceń.

ZASTANÓW SIĘ:

Dlaczego wystąpiły poważne zaburzenia rytmu serca?

Opis przypadku c.d.

- Po wykluczeniu zaburzeń przewodzenia w przebiegu ostrego niedokrwienia wywnioskowano, że prawdopodobną przyczyną był zastosowany antybiotyk – **lewofloksacyna**
- U pacjentki występowały **łagodne zaburzenia czynności nerek**, antybiotyk przyjmowany zgodnie ze standardowym dawkowaniem (dawki zalecane u ludzi młodych, z prawidłową funkcją nerek) nie był skutecznie eliminowany
- Dodatkowo pacjentka stosowała lek przeciwdepresyjny – **trazodon**, zarówno trazodon jak i lewofloksacyna wpływają poprzez ten sam mechanizm na okres relaksacji mięśnia serca, co w konsekwencji prowadzi do wystąpienia zaburzeń rytmu serca
- **Płeć żeńska** predysponuje do występowania „*torsades de pointes*”

Opis przypadku c.d.

Przyczyny zaburzeń rytmu serca – podsumowanie:

- Wiek podeszły
- Płeć żeńska
- Niewydolność nerek
- Zakażenie dróg moczowych i zastosowana lewofloksacyna
- Interakcja lek-lek: lewofloksacyna-trazodon prowadząca do sumowania zdarzeń niepożądanych

→ Kumulacja czynników !!!

Postępowanie alternatywne: zmiana dawkowania lub **zmiana antybiotyku, który nie wpływa na relaksację mięśnia serca** (odstęp QT)

Niewydolność serca

Stan, w którym serce nie jest w stanie dostarczyć odpowiedniej ilości krwi do narządów, powodujący zmniejszenie wydolności wysiłkowej

W Polsce liczba pacjentów chorujących na niewydolność serca jest 2,5 razy większa niż liczba pacjentów chorujących CHOROBY NOWOTWOROWE

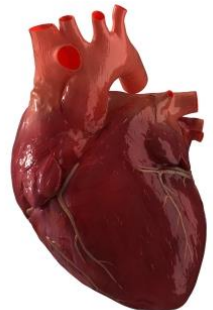
Niewydolność mięśnia sercowego a ADME

Wchłanianie

- ❑ Zahamowanie perystaltyki jelit (na skutek wzrostu aktywności układu sympatycznego)
- ❑ Obrzęk błon śluzowych
- ❑ Zmniejszony przepływ krwi przez jelita

Wchłaniania z przewodu pokarmowego
(np. hydrochlorotiazydu, furosemidu,
prokainamidu)

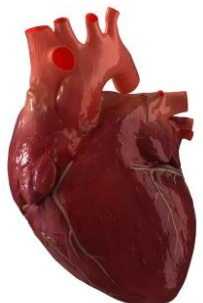
Niewydolność mięśnia sercowego

Dystrybucja

Zmienia się na skutek upośledzonego
przepływu krwi przez tkanki

U chorych ze znacznym zmniejszeniem objętości wyrzutowej mięśnia sercowego dystrybucja leków przebiega wolniej, a ich działanie pojawia się później

ALE objętość dystrybucji chinidyny,
lignokainy, prokainamidu ↓
→ efekty toksyczne → dawki powinny być
zmniejszone o połowę

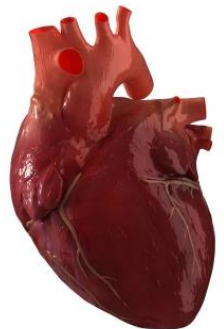
Niewydolność mięśnia sercowego

Metabolizm

- ❑ Proporcjonalnie do spadku pojemności minutowej serca **maleje przepływ krwi przez wątrobę**
- ❑ **Metabolizm leków** mniejszy na skutek uszkodzenia hepatocytów (upośledzona perfuzja wątroby lub zastój krwi i niedotlenienie).

Wyższe stężenia we krwi leków o wysokim współczynniku ekstrakcji (ϵ) wątrobowej (np. lidokaina)

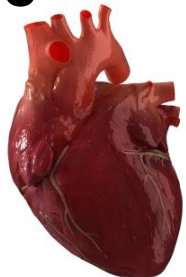
Niewydolność mięśnia sercowego

Wydalanie

Zmienia się **klirens nerkowy** na skutek:

- spadku przesączania kłębuszkowego (zmniejszona perfuzja nerek)
- wzrostu wchłaniania zwrotnego (zmieniony przepływ wewnątrznerkowy krwi)

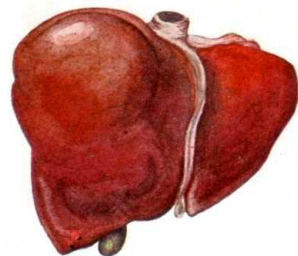
Przykłady: prokainamid, digoksyna, ACE-I -> dawkowanie powinno być ustalone indywidualnie na podstawie klirensu kreatyniny

LEK	ZMIANA FARMAKOKINETYKI	POSTĘPOWANIE KLINICZNE
Lidokaina	↓ objętości dystrybucji ↓ klirensu wątrobowego	↓ dawki inicjującej i podtrzymujące o 50%
Digoksyne	↓ objętości dystrybucji ↓ klirensu nerkowego	zmiana dawki podtrzymującej na podstawie Cl_{kr} , monitorowanie stężenia leku we krwi
Furosemid, Hydrochlorotiazyd	biodostępność, dystrybucja i klirens zmienione w niewielkim stopniu	zmiana dawkowania w zależności od występujących działań niepożądanych i objawów toksycznych
Kaptopryl, Enalapryl, Ramipryl	farmakokinetyka niezmiennona	dawkowanie w zależności od działania i występowania działań niepożądanych
Hydrofilne β-adrenolityki (atenolol, nadolol, sotalol)	↓ klirensu nerkowego	zmniejszenie dawki w niewydolności nerek
Lipofilne β-adrenolityki (metoprolol, karwedilol, nebiwolol, propranolol)	↑ biodostępności, ↓ klirensu wątrobowego	dawki inicjujące bez zmian, dawki podtrzymujące w zależności od działania leku i występowania działań niepożądanych

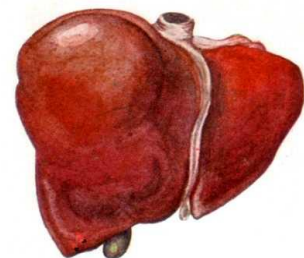
Schorzenia wątroby

**Wpływ chorób wątroby
na farmakokinetykę leków jest trudny
z powodu złożonych funkcji wątroby**

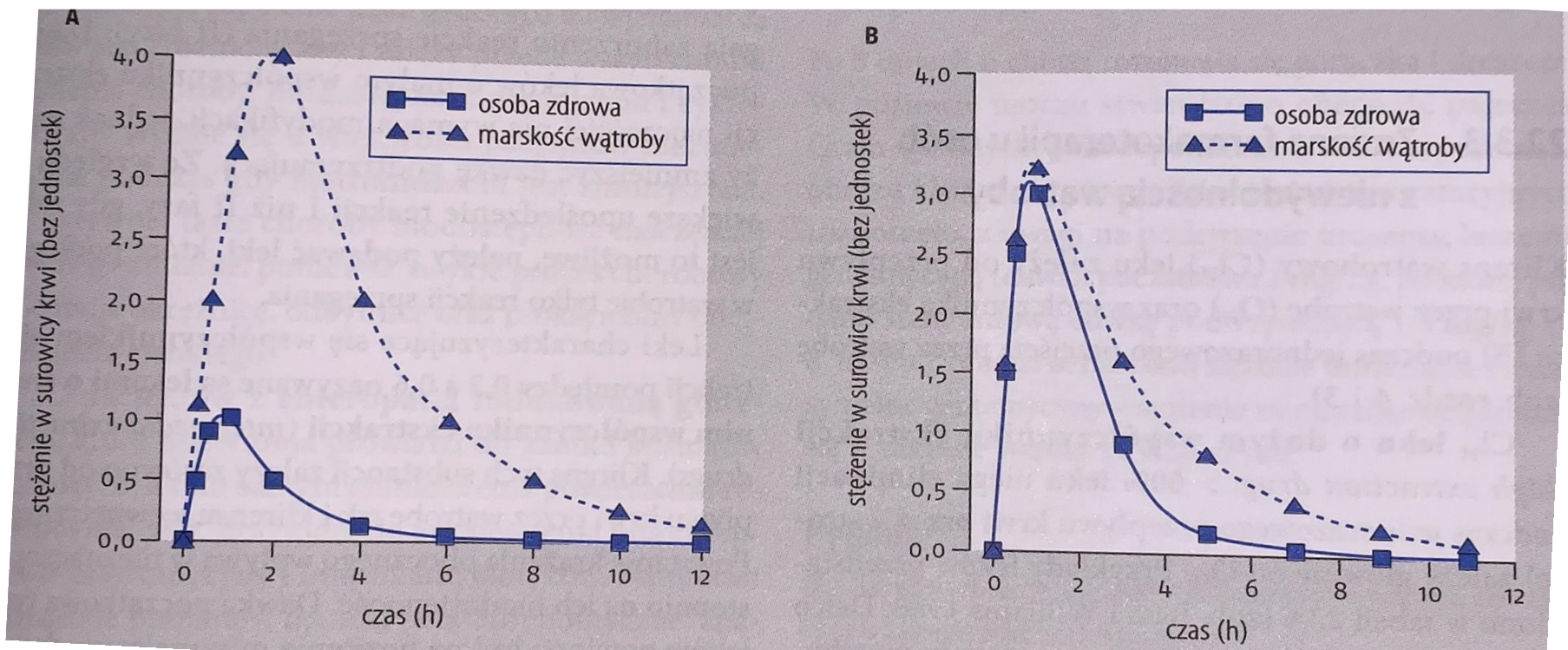

Schorzenia wątroby

- marskość wątroby
- przewlekłe aktywne zapalenie wątroby
- toksyczne i spowodowane głodem uszkodzenie wątroby
- ostre wirusowe zapalenie wątroby
- żółtaczka mechaniczna
- cholestaza

Wpływ marskości wątroby na farmakokinetykę leków w zależności do współczynnika ekstrakcji (ϵ)

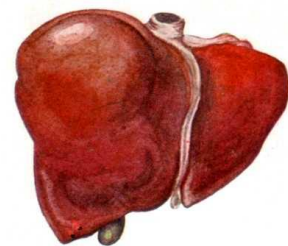

A - leki o dużym ϵ

B - leki o małym ϵ

Schorzenia wątroby - efekty

1. **Upośledzony metabolizm leków.**
2. **Zmniejszone wydalanie leków do żółci**
(np. ryfampicyna, kwas fusydowy).
3. **Hipoalbuminemia** silniejsze działanie leków o znacznym powinowactwie do białek krwi
(np. fenytoina, diazepam, propranolol, chinidyna, tiopental).

Zmiany klirensu wątrobowego

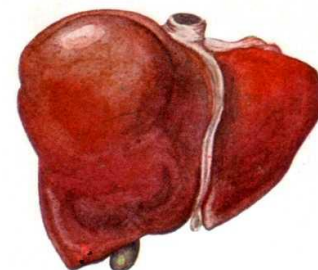
❑ **Zmniejszony klirens wątrobowy:**

- *marskość wątroby*: teofilina, diazepam,
- *zapalenie wątroby*: diazepam

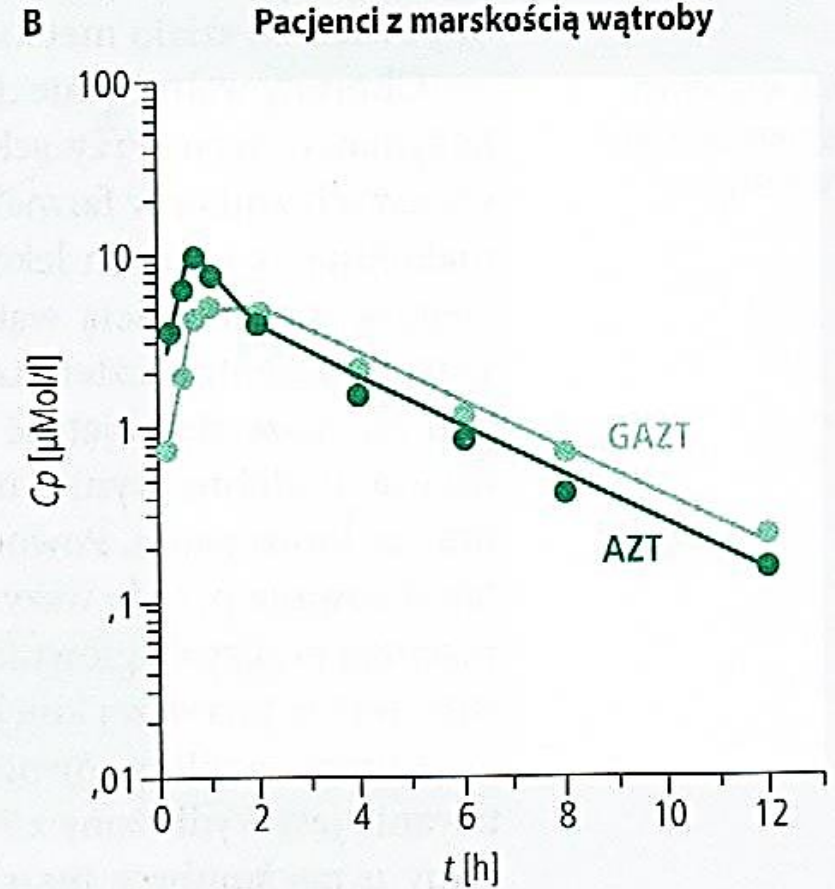
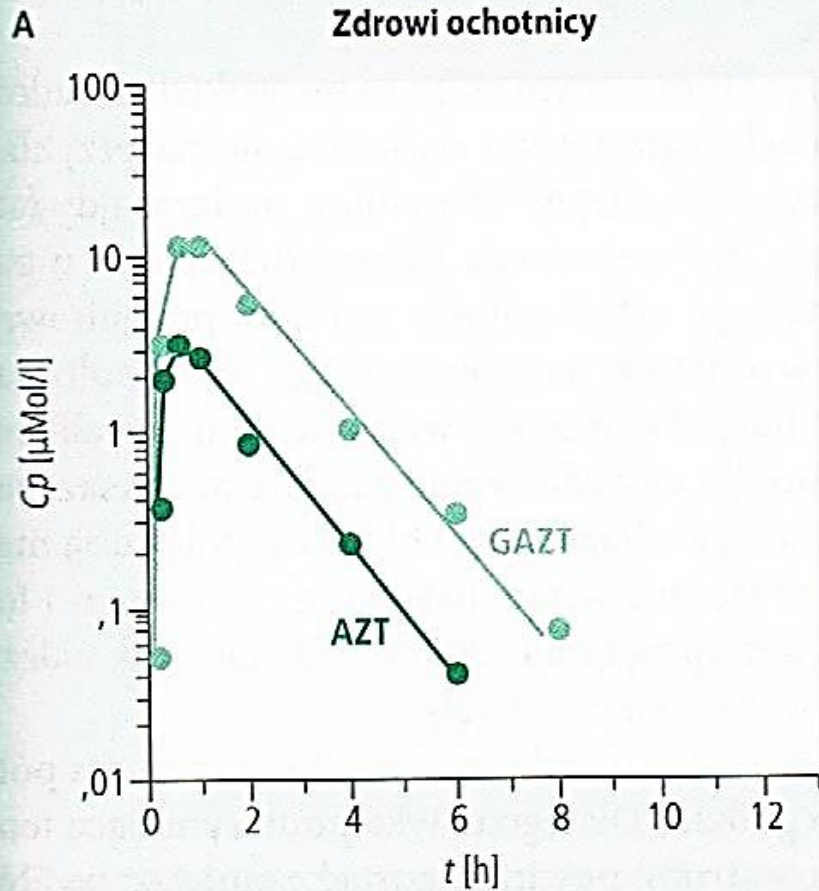
❑ **Nie zmieniony klirens wątrobowy**

- warfaryny, fenytoiny, tolbutamidu.

W stanach patologicznych wątroby niektóre szlaki metaboliczne, np. glukuronizacja zasadniczo się nie zmieniają.

200 g zydowudyny – podanie doustne

- **AZT - zydowudyna**
- **GAZT – glukuronid zydowudyny**

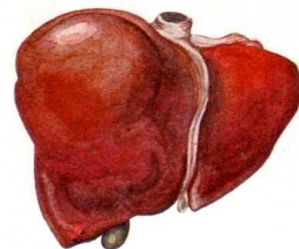
Zmiany przepływu krwi w marskości wątroby polegające na ominięciu komórek metabolizujących leki

zmiany w procesie pierwszego przejścia

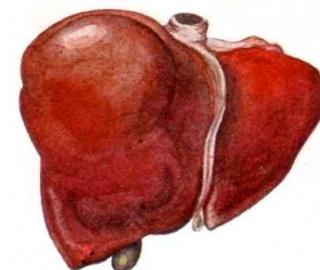

wzrost dostępności biologicznej
labetalolu, propranololu

W cholestazie wątrobowej (zastój żółci) oraz w żółtaczce mechanicznej **kumulacji** mogą ulegać leki w znacznym stopniu **wydalane z żółcią**, takie jak np.:

- ryfampicyna
- ampicylina
- tetracykliny
- winkrystyna
- winblastyna
- doksorubicyna
- daunorubicyna

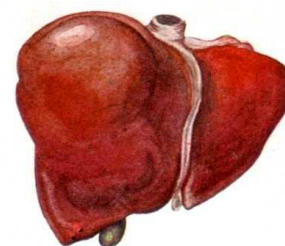

**W chorobach wątroby i jelita grubego,
w następstwie zaburzeń wydzielania i transportu
żółci**

**(mającej właściwości zmniejszania napięcia powierzchniowego,
właściwości depolaryzujące i destabilizujące)**

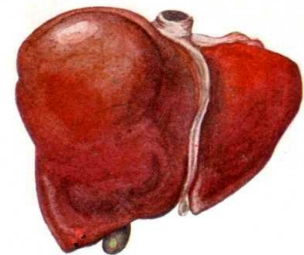

**może zostać zakłócony proces wchłaniania
leków i witamin (A, D, E, K) rozpuszczalnych
w tłuszczach**

Dawkowania leków w niewydolności wątroby – ogólne wytyczne

- ❑ Rozpoczynanie leczenia od małych dawek, następnie modyfikacja w zależności od reakcji chorego
- ❑ **Zmniejszenie dawki i/lub wydłużenie odstępów** między kolejnymi podaniami leków, których metabolizm w chorobach wątroby może ulec upośledzeniu.

ZASTANÓW SIĘ:

**U chorych z niewydolnością wątroby
dawkę leku, który jest w postaci proleku, należy:**

- a) zmniejszyć**
- b) zwiększyć**

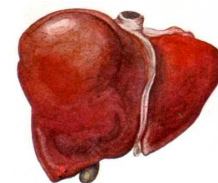
Kliniczna ocena funkcji wątroby - klasyfikacja Childa-Pugha

Tabela. Klasyfikacja Childa (zmodyfikowana przez Pugh) niewydolności wątroby

Oceniany parametr	Punkty wg stopnia nieprawidłowości		
	1	2	3
encefalopatia	nie ma	stopień 1–2	stopień 3–4
wodobrzusze	nie ma	umiarkowane	napięte
bilirubina (mg/dl [$\mu\text{mol/l}$]) w PBC	<2 (<35) <4 (<70)	2–3 (35–50) 4–10 (70–170)	>3 (>50) >10 (>170)
albumina (g/dl)	>3,5	2,8–3,5	<2,8
czas protrombinowy (w s ponad normę)	1–4	5–10	>10
punktacja ogółem	5–6	7–9	10–15
wynik w skali Childa	A	B	C

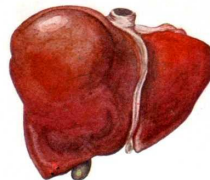
marskość wątroby wyrównana: chorzy w klasie A, nie ma wskazań do przeszczepienia

marskość wątroby niewyrównana: chorzy w klasach B i C, wskazania do przeszczepienia
PBC – pierwotne zapalenie dróg żółciowych

Interpretacja wyniku klasyfikacji Child-Pugh'a

- Prawidłowa czynność wątroby – każdy z testów oceniony jest na 1 punkt a ich suma = **5 punktów**
- Niewydolność wątroby średniego stopnia („skompensowana”) – **suma punktów = 8-9** → należy **zmniejszyć o około 25% dawkę leku** metabolizowanego głównie w wątrobie
- Niewydolność wątroby ciężkiego stopnia („zdekompensowana”) – **suma punktów = 10-15** → należy **zmniejszyć o około 50% dawkę leku** metabolizowanego głównie w wątrobie

Opis przypadku

62-letnia chora na padaczkę, leczona **karbamazepiną**. Stwierdzone objawy:

- niewydolność wątroby, wyrażona wodobrzuszem niewielkiego stopnia
- zwiększenie stężenia bilirubiny w surowicy do 4,0 mg/dl
- zmniejszenie stężenia albumin do 1,0 g/dl
- wydłużenie czasu protrombinowego do 12 s powyżej normy

ZASTANÓW SIĘ:

Do jakiego odsetka dawki standardowej należy zmniejszyć dawkowanie karbamazepiny u tej chorej?

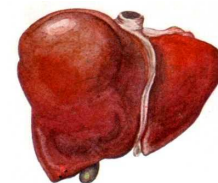
Kliniczna ocena funkcji wątroby - klasyfikacja Childa-Pugha

Tabela. Klasyfikacja Childa (zmodyfikowana przez Pugh) niewydolności wątroby

Oceniany parametr	Punkty wg stopnia nieprawidłowości		
	1	2	3
encefalopatia	nie ma	stopień 1–2	stopień 3–4
wodobrzusze	nie ma	umiarkowane	napięte
bilirubina (mg/dl [$\mu\text{mol/l}$]) w PBC	<2 (<35) <4 (<70)	2–3 (35–50) 4–10 (70–170)	>3 (>50) >10 (>170)
albumina (g/dl)	>3,5	2,8–3,5	<2,8
czas protrombinowy (w s ponad normę)	1–4	5–10	>10
punktacja ogółem	5–6	7–9	10–15
wynik w skali Childa	A	B	C

marskość wątroby wyrównana: chorzy w klasie A, nie ma wskazań do przeszczepienia

marskość wątroby niewyrównana: chorzy w klasach B i C, wskazania do przeszczepienia
PBC – pierwotne zapalenie dróg żółciowych

Opis przypadku c.d.

Stosujemy skalę Child-Pugh'a

Oceniamy według skali:

- niewydolność wątroby, wyrażona wodobrzuszem niewielkiego stopnia = **2 pkt.**
- encefalopatia wątrobowa – brak = **1 pkt.**
- zwiększenie stężenia bilirubiny w surowicy do 4,0 mg/dl = **3 pkt.**
- zmniejszenie stężenia albumin do 1,0 g/dl = **3 pkt.**
- wydłużenie czasu protrombinowego do 12 s powyżej normy = **3 pkt.**

Łącznie: 12 pkt.

Należy zmniejszyć dawkę karbamazepiny o 50%

Stopień zmniejszenia dawek leków u chorych z marskością wątroby

Mały współczynnik ekstrakcji:

- Biodostępność niezmienną, klirens zmniejszony
- Dawka początkowa nie wymaga modyfikacji
- Dawka podtrzymująca zmniejszona o połowę

Średni współczynnik ekstrakcji:

- Biodostępność zwykle nie jest istotnie zmieniona, klirens zmniejszony
- Dawka początkowa na poziomie dawek minimalnych
- Dawka podtrzymująca zmniejszona o połowę

Duży współczynnik ekstrakcji:

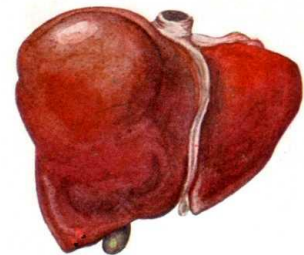
- Biodostępność zwiększona, klirens zmniejszony
- Podanie doustne: dawka początkowa i podtrzymująca zmniejszone
- Podanie pozajelitowe: dawka początkowa niezmienną, dawka podtrzymująca zmniejszona

ZASTANÓW SIĘ:

Dawkę lidokainy, która ma wysoki współczynnik ekstrakcji wątrobowej (\mathcal{E}), w niewydolności wątroby należy:

- a) zmniejszyć**
- b) zwiększyć**

Opis przypadku

Pacjent z poalkoholową marskością wątroby został przyjęty na oddział ratunkowy z powodu niepokoju i napadu drgawkowego. Pacjentowi zaczęto podawać co godzinę doustnie **diazepam**, aż do momentu uzyskania całkowitej sedacji (całkowita podana dawka diazepamu w ciągu pierwszych 24h wyniosła 550 mg), jednak pacjent zapadł w **sen przypominający śpiączkę**, z którego udało się go wybudzić dopiero po podaniu flumazenilu*. Po 5 dniach pacjent odzyskał pełną świadomość.

ZASTANÓW SIĘ:

Jaka była przyczyna rozwoju śpiączki?

**konkurencyjny antagonist receptor bezodiazepinowy, odwraca działanie benzodiazepin, stosowany jako odtrutka po przedawkowaniu benzodiazepin.*

Opis przypadku c.d.

- Biologiczny okres półtrwania **diazepamu** u chorych z marskością wątroby jest dłuższy niż u osób zdrowych.
- Poza tym pacjenci z marskością wątroby silniej reagują na działanie uspakajające benzodiazepin (upośledzony metabolizm) i mogą osiągać stan, który klinicznie nie jest możliwy do odróżnienia od encefalopatii wątrobowej.
- Zastosowanie **flumazenilu** pozwala na wykluczenie encefalopatii.

Opis przypadku c.d.

ZASTANÓW SIĘ:

**Czy dawkowanie diazepamu
było prawidłowe?**

Opis przypadku c.d.

- Diazepam jest lekiem metabolizowanym głównie w wyniku reakcji I fazy (utleniania)
- Procesy I fazy są szczególnie upośledzone w niewydolności wątroby
- Zastosowano niewłaściwą dawkę diazepam. Z powodu zaburzonej w marskości wątroby farmakokinetyki i farmakodynamiki benzodiazepin, długość i siła ich działania znacznie się zwiększa.

Opis przypadku c.d.

CZY PAMIĘTASZ?

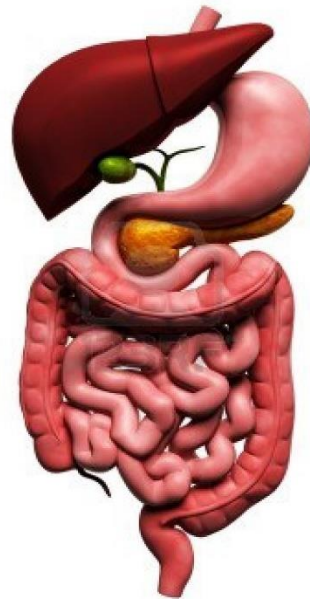
**Które benzodiazepiny będą
metabolizowane głównie w wyniku
reakcji II fazy (na drodze sprzęgania)?**

Opis przypadku c.d.

- W przypadku niewydolności wątroby należy podawać benzodiazepiny krótkodziałające, głównie metabolizowane na drodze sprzężania z kwasem glukuronowym (np. **lorazepam** lub **oksazepam**).
- Ich farmakokinetyka nie jest zmieniona, dzięki czemu uzyskuje się właściwy efekt farmakodynamiczny.

Schorzenia przewodu pokarmowego

Schorzenia przewodu pokarmowego

- Achalazja przełyku
- Rozlany kurcz przełyku
- Zwężenie odźwiernika
- Biegunka dysmotoryczna
- Zaparcia
- Autoimmunologiczne zapalenie błony sluzowej żołądka
- Hiperacidoza
- Cholestaza
- Gastrektomia
- Zespół złego wchłaniania
- Nieswoiste zapalne choroby jelit (choroba Lesniowskiego-Crohna, wrzodziejące zapalenie jelita grubego)
- Zaburzenie ukrwienia jelit

Schorzenia przewodu pokarmowego zakłócają przede wszystkim proces wchłaniania!

Czynniki chorobowe upośledzają proces wchłaniania leków głównie poprzez zmianę:

- pH treści pokarmowej
- czynności motorycznej przewodu pokarmowego
- powierzchni wchłaniania
- unaczynnienia miejsca wchłaniania

Miana czynności motorycznej

zwężenie odźwiernika
zwolnione opróżnianie żołądka
zwolniony pasaż jelitowy

przyspieszenie pasażu
jelitowego w stanach
zapalnych przewodu
pokarmowego, w biegunkach

Upośledzenie wchłaniania

•leków ulegających w większym stopniu metabolizmowi pierwszego przejścia w ścianie jelita
•przebywających dłużej w przewodzie pokarmowym (lewodopa, chlorpromazyna)

•doustnych środków antykoncepcyjnych,
•digoksyny
•innych leków, których postać wymaga odpowiednio dłuższego przebywania w przewodzie pokarmowym aby zostały rozpuszczone i wchłonięte

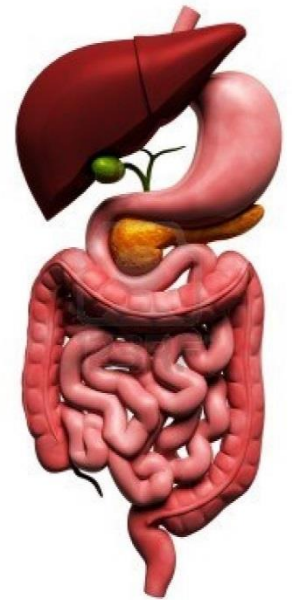
Zaburzenia ukrwienia przewodu pokarmowego

- we wstrząsie kardiogennym
- w zawale serca
- w zastoinowej niewydolności krążenia z powodu zmniejszenia przepływu trzewnego

znaczne upośledzenie wchłaniania:

- chinidyny
- prokainamidu
- digoksyny
- hydrochlorotiazydu

➔ stąd zalecane jest podawanie tych leków dożylnie

OTYŁOŚĆ – EPIDEMIA XXI WIEKU

- **Otyłość - w ciągu ostatnich lat jest poważnym problemem medycznym, społecznym i ekonomicznym**
- **Otyłość to stan patologicznego nagromadzenia tkanki tłuszczowej, prowadzący do upośledzenia procesów fizjologicznych organizmu oraz wzrostu ryzyka chorobowości i śmiertelności**
- **Na Międzynarodowej Liście Chorób i Problemów Zdrowotnych Organizacji Zdrowia (WHO) otyłość znalazła się dopiero w 1966 r., oznaczona kodem E66.**
- **Bardzo szybko została uznana za chorobę cywilizacyjną – jedną z najgroźniejszych i niezwykle skomplikowanych, od 1975 r. wzrosła prawie trzykrotnie**
- **Uznawana obecnie za chorobę przewlekłą XXI wieku**

**Nadmierna masa ciała najczęściej
spowodowana jest dodatnim
bilansem energetycznym**

80% Polaków chorujących na otyłość kojarzy otyłość z defektem kosmetycznym, a nie myśli o niej w kategoriach medycznych.

Sformułowanie „choroba otyłościowa” zostało wprowadzone do ogólnego przekazu o otyłości, by podkreślić, że otyłość jest chorobą.

U pacjentów z prawidłową masą ciała istnieje proporcjonalna zależność między masą ciała a ilością całkowitej wody w organizmie.

Idealna masa ciała IBW (*Ideal body weight*)

Zależy od :

- Płci
- Wzrostu

Można ją obliczyć z równania:

IBW dla kobiet:

Masa ciała należna (kg) = [wzrost(cm) – 100] – 10% tej wartości

IBW dla mężczyzn:

Masa ciała należna (kg) = [wzrost(cm) – 100] – 5% tej wartości

**Zmiana dawki początkowej konieczna jest wtedy gdy
IBW zostało przekroczone o 50 %**

Zmiany patofizjologiczne w otyłości

- więcej tkanki tłuszczowej
- mniej mięśni
- mniej wody
- rośnie rzut serca
- wzrasta całkowita objętość krwi
- wyższa filtracja kłębuszkowa

**przepływ krwi/gram tkanki tłuszczowej jest mniejszy
niż u pacjentów nie otyłych**

Zmiany dystrybucji i eliminacji leków

Kumulacja leków w tkance tłuszczowej

Słabe ukrwienie tkanki tłuszczowej czyni ją stabilnym magazynem leków lipofilnych (np. tiopental)

- spadek aktywności terapeutycznej leku**
- przedłużenie aktywności w wyniku stałego uwalniania z tkanki tłuszczowej**

ZASTANÓW SIĘ:

Do czego może doprowadzić głodówka i nagły spadek masy ciała w czasie stosowania leków wysoce lipofilnych?

Nagły spadek masy ciała i postępująca lipoliza tkanki tłuszczowej (np. w głodówce) może spowodować znaczący wzrost stężenia leku i prowadzić do zatrucia.

Dystrybucja leków w otyłości

Substancje lipofilne

- ❑ Łatwo gromadzą się w tkance tłuszczowej
- ❑ Zwiększona objętość dystrybucji
- ❑ Zwiększony okres półtrwania

Np. diazepam, werapamil, karbamazepina

Substancje hydrofilne

- ❑ Objętość dystrybucji i okres półtrwania podobny u osób otyłych i nieotyłych

Digoksyna - lek o małym powinowactwie do tkanki tłuszczowej

- ❑ Objętość dystrybucji, klirens całkowity i okres półtrwania pozostają niezmiennie w stosunku do osób z prawidłową masą ciała**
- ❑ Otyli pacjenci powinni dostawać taką samą dawkę digoksyny (początkową i podtrzymującą) jak pacjenci z prawidłową masą ciała**
- ❑ Jeśli dawka przeliczana jest na kilogram masy ciała – należy uwzględnić idealną (IBW) a nie rzeczywistą masę ciała**

Aminoglikozydy - dystrybucja zachodzi w tkankach beztłuszczowych, a tylko częściowo w tłuszczowej

- ❑ Objętość dystrybucji większa u pacjentów otyłych (wzrost nieproporcjonalny w stosunku do masy ciała)**
- ❑ Dystrybucja w nadmiarowej masie ciała zachodzi w 40% w stosunku do normalnej masy ciała**
- ❑ Dawka leku powinna opierać się na idealnej masie ciała powiększonej o 40% nadwagi (dawka o 40% większa niż u osób z prawidłową masą ciała)**

Diazepam - lek wysoce lipofilny o znacznej dystrybucji w tkance tłuszczowej

- ❑ Znacznie zwiększona objętość dystrybucji u pacjentów z nadwagą**
- ❑ Duża lipofilność- szybsza dystrybucja w tkance tłuszczowej**
- ❑ Powinien być podawany w dawce inicjującej ustalonej na podstawie całkowitej masy ciała**

Metabolizm

W otyłości zmieniony metabolizm wynika:

- Z częstych chorób wątroby**
- Ze zmniejszonego przepływu krwi przez wątrobę**

Wydalanie leków w otyłości

Wydalanie przez nerki

- Zwiększona liczba nefronów i masa nerek
- Zwiększona filtracja kłębuszkowa
- Zwiększony klirens kreatyniny

Wydalanie z żółcią

- Pogorszenie eliminacji z żółcią
- Częstymi powikłaniami nadwagi są kamienie żółciowe oraz zapalenie trzustki

Podsumowanie

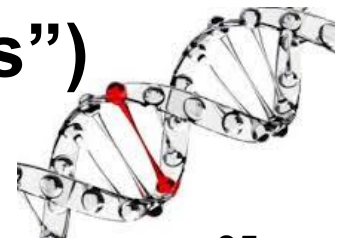
- ❑ W otyłości może dochodzić do znaczących zmian farmakokinetyki leków.
- ❑ Zmiany te wymuszają indywidualne traktowanie pacjenta i modyfikację standardowego schematu dawkowania.
- ❑ Zmiany farmakokinetyki leków u pacjentów otyłych dotyczą procesów dystrybucji i eliminacji substancji leczniczej.
- ❑ Brak jest danych mówiących o wpływie otyłości na proces wchłaniania leku w przewodzie pokarmowym.

WPŁYW GENOTYPU NA DZIAŁANIE LEKÓW

FARMAKOGENETYKA

- Jest działem farmakologii klinicznej, zajmującym się wpływem genotypu i fenotypu człowieka na działanie i losy leków w organizmie
- Pomaga znaleźć przyczynę nieprzewidzianej odpowiedzi pacjenta na lek (pozwala rozwikłać „zagadki kliniczne” w przypadku „non-responders” i „toxic-responders”)

GŁÓWNY CEL FARMAKOGENETYKI

- **Zapewnienie skuteczności i bezpieczeństwa stosowania leków – określenie typu farmakoterapii i dawkowania**
- **Określenie odmienności genetycznych pacjenta, które wykluczają skuteczność określonych leków**
- **Wspomaganie terapii monitorowanej = „terapia monitorowana wspomagana farmakogenetycznie”**

FARMAKOGENETYKA A FARMAKOGENOMIKA

Od kilku lat termin „farmakogenetyka” jest wypierany przez nowy termin „farmakogenomika”

- **Farmakogenetyka rozpoczynała od nietypowej reakcji na lek, aby przez badanie fenotypu dotrzeć do odpowiedzialnej za tę reakcję mutacji genu**
- **Farmakogenomika jest próbą odwrócenia podejścia do problemu odmienności osobniczych, zajmuje się przesiewowymi badaniami setek mutacji w całych populacjach**

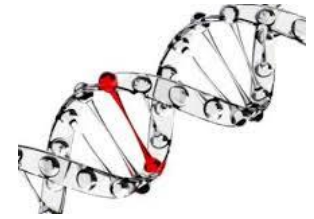
Genotyp – zespół genów danego osobnika

Fenotyp – zespół wszystkich dostrzegalnych cech organizmu będący wynikiem współdziałania czynników dziedzicznych oraz warunków środowiska

Polimorfizm – występowanie dwu lub większej liczby fenotypowo różnych form osobników w obrębie tego samego gatunku oraz obecnością więcej niż jednego *allelu* danego *locus* w populacji

Genetyczny polimorfizm

Farmakokinetyka:

- **Wchłanianie**
- **Dystrybucja**
- **Metabolizm**
- **Wydalenie**

Farmakodynamika:

- **Receptory** (np. receptor rianodynowy RYR1 – niekontrolowany napływ do komórki jonów Ca^{2+} , aktywne wypompowywanie, wzrost temperatury, → hipertermia złośliwa, wprowadzenie leku regulującego receptor – dantrolenu, zmniejszyło śmiertelność hipertermii z 80 do 20%)
- **Kanały jonowe** (np. kanały sodowe, potasowe)
- **Enzymy** (np. ACE, dehydrogenaza glukozy-6-fosforanowa)
- **System immunologiczny**
(np. białko MHC - główny układ zgodności tkankowej)

Najczęstsze mutacje:

- **SNP (ang. *single-nucleotide polymorphism*)** – zamiana jednej z zasad np. guanina → tymina
- **Delecja (utrata nukleotydu)**
- **Insercja (wstawienie nukleotydu)**
- **Amplifikacja (zwielokrotnienie kopii genów)**
- **Translokacja (przeniesienie fragmentu genu, zespołu genów lub ramienia chromosomu)**

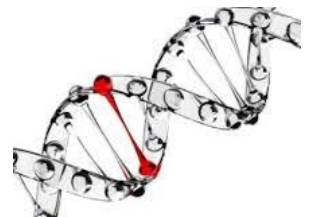

Mutacje pojedynczego nukleotydu

(Single-Nucleotide Polymorphism – SNP)

Skutki:

- Zamiana jednej zasady na inną powoduje powstanie innego aminokwasu → białka, o odmiennych właściwościach (np. brak wiązania receptora z lekiem)

SNP w genach kodujących

(*Single-Nucleotide Polymorphism – SNP*)

- **Enzymy metabolizujące** (m.in. CYP1A2, CYP2D6, CYP2C9, CYP3A4, N-acetylotransferazy, S-transferazy glutationowej, glukuronylotransferazy) → wpływ na metabolizm leków
- Białka transportowe (min. **glikoproteina P**) → wpływ na kumulację leków w komórce, wystąpienie działań niepożądanych
- **Białka receptorowe** → zmiana powinowactwa oddziaływania leków, interakcje między lekami

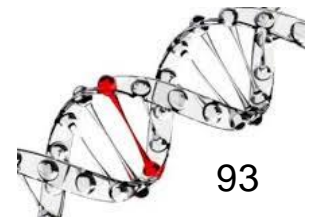
Odmiennność genetyczna

**Odmiennność fenotypowa
(polimorfizmy)**

**Odmienna siła, czas działania leków,
wystąpienie lub brak efektów
toksycznych i niepożądanych
działań**

RÓŻNICE GENETYCZNE A FARMAKOKINETYKA LEKÓW

- **wchłanianie**
- **dystrybucja**
- **metabolizm**
- **wydalanie**

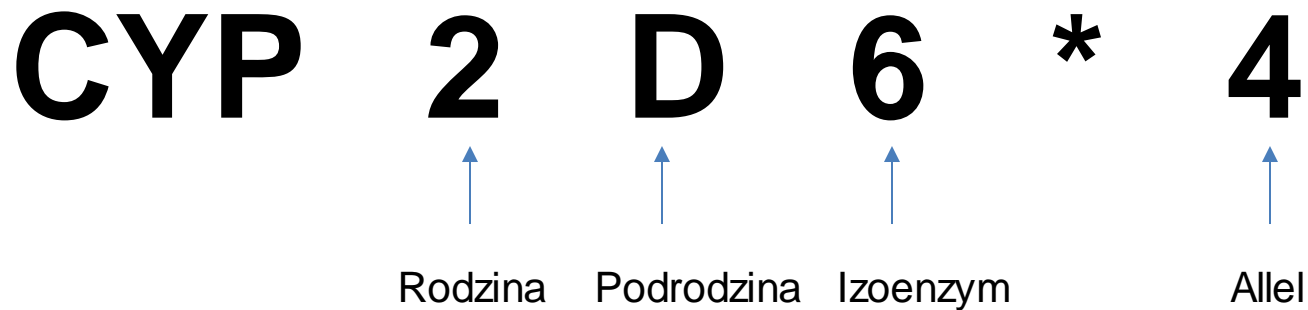

METABOLIZM:

- ❖ **reakcje I fazy** (utleniania, redukcji, hydrolizy) – prowadzą do powstania związków bardziej polarnych, **zachodzą głównie przy udziale enzymów cytochromu P450**
- ❖ **reakcje II fazy** (sprzężanie ze związkami endogennymi) – prowadzą do powstania związków zazwyczaj nieaktywnych, przygotowanych do wydalenia z organizmu z moczem lub żółcią, zachodzą głównie przy udziale UDP-glukuronylotransferazy, metylotransferazy i N-acetylotransferazy (NAT1/2)

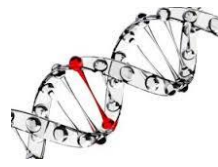
Nomenklatura enzymów cytochromu P450

METABOLIZM:

**Różnice genetyczne w metabolizmie
leków wynikają głównie
z dużej zmienności osobniczej
izoenzymów cytochromu P-450**

PRZYKŁADY ENZYMÓW POLIMORFICZNYCH

- **CYP2D6**
- **CYP2C9**
- **CYP2C19**
- **N-acetylotransferaza (NAT1/2)**
- **S-metylotransferaza (TPMT)**
- **S-transferaza glutationowa**
- **Urydynodifosforan glukuronozylotransferazy 1A1 (UGT1A1)**

Co powinniśmy zrobić?

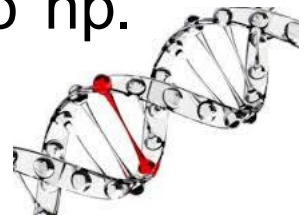
Genotypowanie — sprawdzanie za pomocą technik molekularnych (np. real-time PCR) :

1. sekwencji nukleotydowej określonych rejonów DNA (genów lub ich fragmentów),
2. zmian w tych rejonach (mutacji, polimorfizmów) w celu identyfikowania poszczególnych genotypów (np. badanie genów kodujących izoenzymy cytochromu P450)

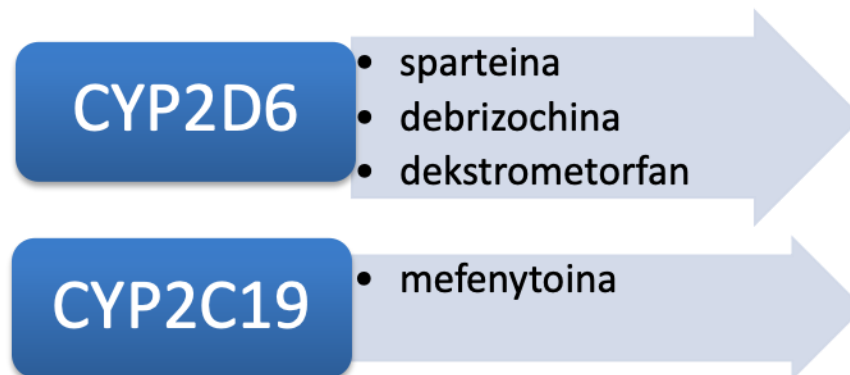
WSKAZANIA DO OKREŚLENIA GENOTYPU METABOLIZMU LEKU

- Leki stosowane w formie proleku lub których metabolit ma istotne znaczenie farmakologiczne/terapeutyczne np. kodeina, klopidoogrel
- Leki o małej wartości indeksu terapeutycznego lub o dużej farmakokinetycznej zmienności, a także takie, których główna droga metabolizmu zależy od polimorficznego enzymu
- Leki mające możliwość alternatywnego metabolizmu prowadzącego do powstania związku toksycznego np. fenacetyna

Fenotypowanie – ocena fenotypu **na podstawie podania substancji modelowych**, których metabolizm przebiega szlakiem zależnym od danego izoenzymu cyt. P450

Po obliczeniu współczynnika metabolicznego, można wnioskować o wolnym (PM), szybkim (EM) lub ultraszybkim (UM) metabolizmie.

FENOTYPOWANIE CYP2D6

Określenie fenotypu CYP2D6 przeprowadza się przez:

1. doustne podanie leku (np. debryzochiny lub dekstrometorfanu),
2. pobranie moczu w określonym przedziale czasu (od 4 do 24 godzin),
3. oznaczenie stężeń powstałych metabolitów i leku macierzystego
4. obliczenia współczynnika metabolicznego.

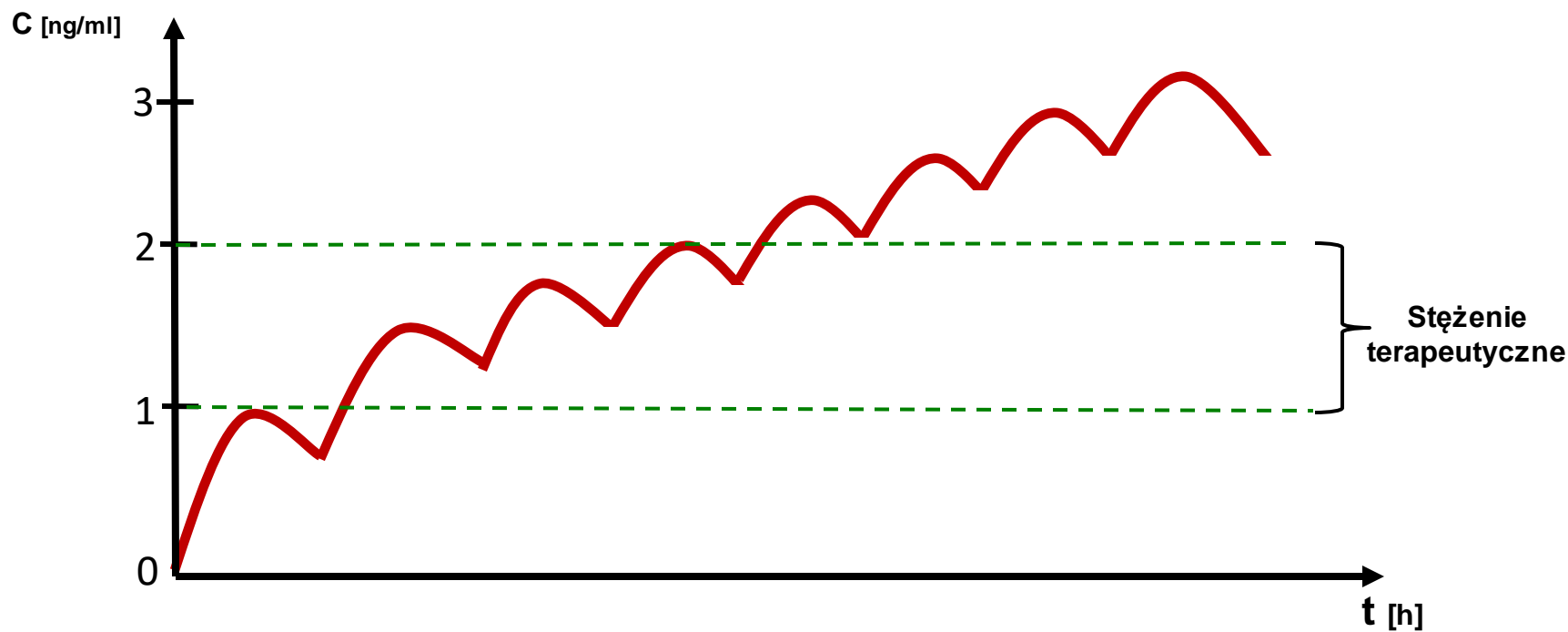
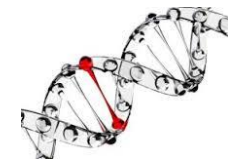
Stosuje się w tym celu molowy stosunek ilości leku macierzystego do ilości jego metabolitu.

Polimorfizm CYP2D6

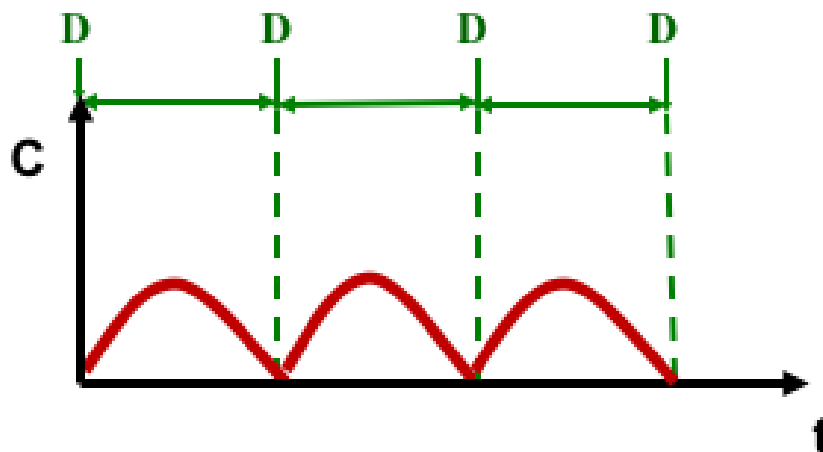
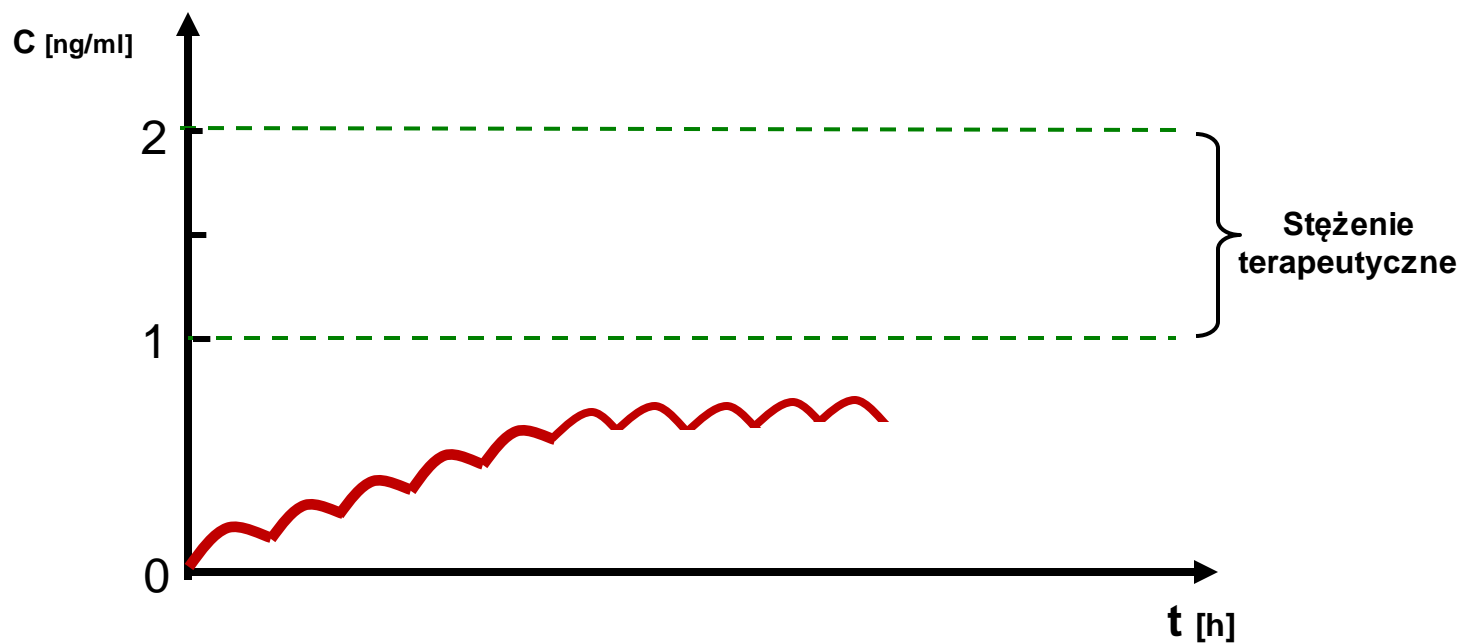

- **PM stanowią niewielki odsetek populacji.**
- Osoby te bardzo powoli inaktywują debryzochinę, dlatego podczas standardowego dawkowania tego związku bardziej nasilone są u nich efekty farmakologiczne, jak i działania niepożądane.
 - Ilość metabolitu w moczu wynosi u nich mniej niż 10 % leku macierzystego (współczynnik metaboliczny >10).
- **EM** dobrze tolerują ten lek.
 - Wydalają w przybliżeniu równe ilości substancji macierzystej i metabolitu (współczynnik metaboliczny ok. 1).

PM – możliwe konsekwencje

UM – możliwe konsekwencje

Wybrane substraty CYP2D6

Klasa substancji	Przykłady
Leki blokujące receptory β -adrenergiczne	alprenolol, bupranolol karwedilol, metoprolol, tymolol
Leki antyarytmiczne	flekainid, meksyletyna, propafenon, N-propylo- ajmalina
Leki przeciwdepresyjne	amitryptylina, fluoksetyna, fluwoksamina, dezipramina, imipramina
Neuroleptyki	haloperidol, prometazyna, tiorydazyna
Opioidy	kodeina, dekstrometorfan, dihydrokodeina, tramadol
Pozostałe	tropisetron

Leki przeciwdepresyjne a CYP2D6

- **Amitryptylina jest demetylowana do również aktywnej farmakologicznie nortryptyliny a następnie oba związki metabolizowane są przy udziale CYP2D6.**

Nie stwierdzono istotnych różnic w działaniu przeciwdepresyjnym między EM a PM.

- **Metabolizm imipraminy do dezypraminy nie jest katalizowany przez CYP2D6, natomiast bierze on udział przy hydroksylacji obu związków.**

W przypadku imipraminy należy zmniejszyćienne dawki leku u PM (-30%) w stosunku do EM.

Beta-blokery a CYP2D6

- Często są związkami chiralnymi, a poszczególne enancjomery mogą być metabolizowane przez CYP2D6 stereoselektywnie.

Metoprolol - CYP2D6

- **Metabolizowany przez izoenzym CYP2D6 do alfa-hydroksymetoprololu o znikomej aktywności- dotyczy tylko 10% metabolizmu więc ma niewielkie znaczenie kliniczne.**
- **U PM O-demetylacja S(-)-metoprololu zachodzi szybciej niż R(+)-metoprololu.**
- **U EM CYP2D6 stereoselektywnie katalizuje O-demetylację R(+)-enancjomeru, podczas gdy alfa-hydroksylacja nie jest stereoselektywna.**
- **Klinicznie EM wykazują tendencję do szybszej eliminacji R(+)-metoprololu niż S(-)-metoprololu.**

Tymolol - CYP2D6

- Jest podawany jako enancjomer S, dlatego stereoselektywny metabolizm nie odgrywa tutaj żadnej roli.
- Wiadomo jednak, że u PM występuje silniejsze zablokowanie receptorów β niż u EM.

Polimorfizm CYP2C9

Substratami CYP2C9 są:

- fenytoina
- diklofenak
- losartan
- **warfaryna**
- **acenokumarol**

CYP2C9 jest hamowany przez:

- amiodaron
- izoniazyd
- **flukonazol**

Warfaryna - CYP2C9

- wąski indeks terapeutyczny
- interakcje z innymi lekami
- interakcje z pożywieniem

Nawet jeśli prowadzi się terapię zindywidualizowaną, uwzględniając wiek i masę ciała pacjenta, u ok. 7-17 % leczonych dochodzi do wystąpienia ciężkich krwawień.

Na różnice w tolerancji warfaryny przez poszczególnych pacjentów w 15% ma wpływ polimorfizm genu CYP2C9.

Okolo 20% Europejczyków ma co najmniej jeden różny allel CYP2C9.

Pacjenci ci wolniej osiągają wartość czasu protrombinowego (INR) i są narażeni na zwiększone ryzyko krwawienia.

Dlatego można im podać mniejszą dawkę warfaryny, aby uzyskać i utrzymać terapeutyczne wartości INR.

Polimorfizm CYP2C19

Substratami CYP2C19 są:

- **klopidogrel**
- omeprazol, lansoprazol, pantoprazol
- citalopram, escitalopram, sertralina
- fenytoina
- diazepam
- cyklofosfamid

Klopidogrel - CYP2C19

- Wyniki badań klinicznych wskazują, że 5-10% pacjentów stosujących profilaktykę powikłań zakrzepowych w miażdżycy i migotaniu przedsionków nie odpowiada na terapię **klopidogrelem** („*non-responders*”), a **20-40% wykazuje niepełne działanie leku**
- Klopidogrel jest prolekiem
- Polimorfizm CYP2C19*2, CYP2C19*3 → zmniejszona aktywność enzymu (**PM**) → większa reaktywność płytek
- Częściej polimorfizm CYP2C19*17 (43% Polaków) → zwiększona aktywność enzymu (**UM**) → mniejsza reaktywność płytek

Klopidogrel - CYP2C19

ZASTANÓW SIĘ:

Konsekwencją polimorfizmu CYP2C19*2, CYP2C19*3 → zmniejszona aktywność enzymu (PM) u pacjenta stosującego klopidogrel może być:

- a) zdarzenie zakrzepowo-zatorowe**
- b) krwotok**

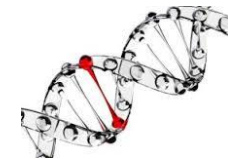
Klopidogrel - CYP2C19

Pamiętaj:

- Klopidogrel jest prolekiem!
- U pacjentów z polimorfizmem CYP2C19 jako alternatywę do stosowania klopidogrelu można rozważyć **prasugrel** lub **tikagrelor** (**metabolizm niezależny od CYP2C19**).

Omeprazol, pantoprazol - CYP2C19

- **Nieskuteczność terapii przeciwrzodowej, przeciwrefluksowej, eradykacji *Helicobacter pylori* może być spowodowana polimorfizmem CYP2C19**
- **Polimorfizm CYP2C19 → ultraszybki metabolizm
→ brak skuteczności pantoprazolu i omeprazolu**
- **U pacjentów z polimorfizmem CYP2C19 jako alternatywę można uwzględnić **esomeprazol** i **rabeprazol** (metabolizm niezależny od CYP2C19).**

N-acetylotransferaza (NAT1/2)

- W wielu badaniach dowiedziono skrajnych różnic o podłożu genetycznym w zakresie acetylacji leków. Na ich podstawie wyróżniono 2 populacje:
 - wolno acetylująca (NAT2*5, NAT2*6, NAT2*7)
 - szybko acetylująca (NAT2*4)
- Częstość występowania tych dwóch fenotypów wiąże się z rejonem geograficznym.
 - Eskimosi i Azjaci są ludźmi przeważnie szybko acetylującymi,
 - mieszkańcy basenu morza Śródziemnego na ogół należą do drugiej grupy.

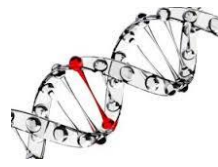

N-acetylotransferaza

Przykłady leków:

- izoniazyd
- nitrazepam
- prokainamid
- hydralazyna

Działania niepożądane częściej występują u osób wolno acetylujących, z kolei niepowodzenie leczenia jest bardziej powszechne wśród osób szybko acetylujących.

Polimorfizm a wydalanie przez nerki

- W niewielkim stopniu zależy od predyspozycji genetycznych
- **Wyjątek:** wrodzona produkcja zasadowego moczu, która zapobiega kanalikowemu zwrotnemu wchłanianiu słabych kwasów